

Личността и социалните ѝ измерения през погледа на историческата наука

ЯНА ТОДОРОВА

докторант към катедра „История и теория на културата”
СУ „Св. Климент Охридски”

Ключови думи: Личност, история, историческа личност, синтезен подход, научни идеи от XIX и XX век, памет, социален фактор

Резюме: Оценката на личността и социалните ѝ функции през погледа на историческата наука биха допринесли за проследяването еволюцията на идеите за личностния фактор и мястото му в обществените процеси от XIX и XX век, както и причинно-следствените връзки помежду им. В историческите изследвания личността бива разглеждана на второ място след събитийната история. От научна гледна точка, личността е поставена в социален контекст най-рано през Модерната епоха на Западния свят. Тази концепция се видоизменя и детайлизира в зависимост от мястото, което се отнежда на личността в развитието на обществото. Най-правдоподобен образ на личността и нейните социални измерения може да се конструира чрез метода на синтез между различните идейни концепции. И независимо от факторите, които оказват влияние на личността при формирането ѝ през живота или на оценката ѝ от поколенията след смъртта ѝ, тя не е нито двигател, нито пасивен елемент, а катализатор на процесите в обществения контекст. Личността в модерното общество се явява индикатор за наличието или съответно отсъствието на определено явление и маркира посоката на неговото развитие.

Personality and Its Social Dimensions In the View of History Science

Abstract: The evaluation of the personality and its social functions through the view of the history science would contribute to trace the evolution of the ideas of the personality factor and its place in the social processes in XIX and XX centuries, as well as the resulting causality connections between them. In the historical researches the personality holds a second place as a subject-matter, after the history of the events. From scientific point of view, the personality is placed in social context as early as in the Modernity. And this conception is being changed and elaborated in greater detail according to the place, given to the personality through the development of the society. The most likely image of the personality and its social dimensions can be constructed through the synthesis of the different conceptions. And independetly of the factors which influence the personality in its formation through life, or its evaluation by the

generations after its death, it is neither an motor, nor a passive element, but the catalyser of the processes in social context. The personality in the modern society is an indicator for the presence, and respectivley, the absence of a given phenomenon and marks the direction of its development.

Keywords: Personality, history, historical personality, synthesis approach, scientific ideas in XIX and XX centuries, memory, social factor

Личността може да се разглежда от гледна точка на науките история, политика, философия, антропология, социология, богословие и др. Тук няма да бъде разглеждано мястото и значението на личността в различите исторически епохи, а ще бъде търсено значението, което се отдава на личността от историците и от науката история¹ от XIX и XX век. При разглеждането на личността в историята ще бъдат приложени не само исторически методи, но и тези на философия на историята. Споделяйки думите² на проф. Васил Проданов, според когото съществуват моменти, които карат историците и философите да осъзнават, че са си взаимно необходими, смятам, че разглеждането ролята на личността в историята е именно такъв момент.

Същност на изследването

Ролята на личностния фактор в историята е един от критериите за оценка на влиянието на личността върху обществените процеси. Въпросът следва на първо място да бъде разгледан в теоретичен план чрез проследяване същността, значението и еволюцията на термина *личност* в историографията, и на второ място да бъде проследено взаимодействието на личността с обществото и с обществените процеси. Темпоралният фокус е върху Ново и Най-ново време в българската и в световната история (от XIX и XX век).

Ако бъде направена една равносметка на това какви са темите, които най-често се изследват от историците, то може да се заключи, че темата за личността (субекта) в историята стои на второ място в изследванията за миналото след проучването на събитията. Многобройни са заглавията на статии и монографии, конференции и дебати, които имат за цел изучаването на дадена личност, нейния живот, идеи, дейност и творчество през различните исторически епохи. В много случаи става въпрос за цялостни биографични изследвания или за тематични епизоди от живота на дадена личност. Ето защо ролята на личността в историята заслужава внимание.

¹ История и минало ще бъдат използвани като синоними, а там където историята се визира като наука, ще бъде изрично пояснено.

² **Проданов, В. (2005).** Дискусиите за обективността и истината в историческото познание. *Историческата наука в България - състояние и перспективи. Материали от Кръгла маса по повод Анкетното проучване "Историци за историята", проведена на 23-24 ноември 2005 г. в Института по история при БАН, София, с. 49.*

„Кой?“ и „Как?“, но и „Защо?“

Интересът към личността в историята е предизвикан не само от търсенето на отговори на въпросите „Кой?“ и „Как?“, но и „Защо?“. По този начин се разкрива причинно-следствената връзка на личностите с протичащите процеси в миналото.

Терминологични пояснения

Определението за *личност* в българския език представлява *отделен човек, човек с оглед на общественото му поведение и положение*¹, но също така означава *човек с всичките му присъщи духовни качества, човекът като характер, поведение и общественото положение*².

Понятието за *личност* е преди всичко абстрактно и притежава *многопластово значение*³, което се разглежда в различни сфери и му се отдава специфична характеристика през призмата на съответната наука. При анализ на личността като субект изследователите (историци, философи, антрополози, социолози, културолози и др.) я разглеждат в йерархични и релационни връзки и я оценяват според значимостта на приноса и виталността на идеите и делата ѝ в перспективата на времето и пространството.

От там произлизат следните отношения:

- личност – колектив (общество/ народни маси)
- личност – безличност
- субект – обект

При оценката на личността се наблюдават следните характеристики:

- ✓ силна личност – слаба личност
- ✓ възхвалявана личност – отричана личност/„личност-виновник“
- ✓ последователна личност – противоречива личност
- ✓ активна личност – пасивна личност
- ✓ велика/значима/историческа личност – обикновена/неисторическа/ забравена личност, личност в сянка
- ✓ личност, подкрепяна от/ и подкрепяща официалната власт – личност в опозиция на властта

Личността е отговорен и уникален индивид, който *съществува заради обществото, но и обществото съществува заради индивида*⁴ [тук е синоним за човек, член на обществото]. Именно тук е важно да се отдели внимание на разликата между личност и индивид, като последният не е личност, а е по-скоро безличност, тъй като личността има „специално достойнство“ – отговорност и уникалност. Същността на личността се състои в нейната свобода, характер, независимост, индивидуалност, отговорност, принципност, способност за

¹ Радева, В. (2012) *Български тълковен речник*.

² Тълковен речник на българския език. (1997) А- Я.

³ Балтазар, Х. У. фон. (2012). За понятието личност. *Християнство и култура*, 4(11), с. 15.

⁴ Думи на Жак Маритен Цит. по Балтазар, Х. У. фон. (2012). За понятието личност. *Християнство и култура*, 4(11), с. 16.

самостоятелни и рационални решения. Докато индивидът е универсално нарицателно за човек.

История и употреба на понятието личност

За да се разгледа в пълнота личността в историята е необходимо да се направи един хронологически преглед на употребата на понятието през различните епохи.

Корените на думата личност (*persona*) се откриват през Античността. Тя произхожда от етруската дума „*phersu*“, която в превод означава *маска* и *човекът, който носи маска, използвана по време на празниците в чест на богинята Персефона*¹, т.е. човек с определена роля в обществото.

Първото философско определение за *личност* е дадено от Боеций, който пише, че *личността е индивидуална субстанция на разумната природа*². Допълващи и развиващи са интерпретациите в тази посока на Тома от Аквино, на Фойербах и др. Това значение, използвано през Средновековието, е най-вече в теологичен аспект, разкриващ връзката Бог – човек. Понятието *личност* се появява и в народните западноевропейски езици през втората половина на XV век³. А през Модерната епоха Рене Декарт определя личността като *субективно „само-съзнание“* изцяло според идеите на хуманизма. В този дух са анализите и на И. Кант, Т. Мор и Н. Макиавели. Едва през XVIII век на понятието *личност* като *„утвърден в себе си човек“* се придава силна социална натовареност. На личността се гледа като на фигура с реализация в обществената среда, а впоследствие и като модел на поведение за останалите граждани в обществото. Личността е съчетание от *обективна определеност и субективна даденост*⁴. В следствие на това, в съвременната епоха се е запазила именно тази роля на личността, при която личността не може да съществува извън обществото.

Обществена личност

Има още едно понятие, което следва да бъде обяснено с оглед типологията на изследванията за *личността*. Това е *обществената личност (срещана и като общественик)*⁵, която има важно значение и влияние в обществото, и работи в негова полза⁶. В социалните науки понятието *личност* има значението на *фигура в обществото с определена роля и функции*, с което до известна степен дублира съдържанието при употребата на термина *обществена личност*. От позицията на философската наука *личността е комбинация от емоционалните и поведенчески*

¹ Балтазар, Х. У. фон. (2012). За понятието личност. *Християнство и култура*, 4(11), с. 16.

² Боеций (ок. 480-524 г.) цит. по Балтазар, Х. У. фон. (2012). За понятието личност. *Християнство и култура*, 4(11), с. 18.

³ Каприев, Г. (2014). Личност? Ипостас и енергии. *Византийски етюди*, с. 54.

⁴ Гъркова, В. (1994). Проекцията на личността в идейните концепции на новото време. *Личността в историята. Сборник с доклади и съобщения от Конференция в Кюстендил.*, с. 17.

⁵ Радева, В. (2012) *Български тълковен речник*.

⁶ Тълковен речник на българския език. (1997) А- Я.

модели за реагиране на индивида, която обхваща присъщите на индивида свойства, чрез които той се различава от останалите¹ в обществото.

Историческа личност

Редно е да се направи уточнението, че има разлика при употребата на понятията: *личност в историята* и *историческа личност*. Първото понятие означава всяка една личност, която е живяла в миналото. В основата на втория термин стои личността, която оказва влияние на историческия процес, която придобива висока оценка от поколенията. При *историческата личност*, приносът се доближава не само до определенията за уникалност, неповторимост, но и до героичност, и на която често се поставят етикети като *велика* и *забележителна личност*, *двигател/пружина/оръдие* на историческото развитие; личност, която е *оставила отпечатък* върху историята. Историческите личности биват често определяни и като *национални герои/емблеми*. Характерни примери за изследването на личностите в съвременната българска историография сочат, че те са *големите фигури в историята, лидерите, хората, които носят идеите и имат волята и ресурсите да ги осъществят, остават запомнени със значимите си дела*².

В някои идеологии (напр. в марксистко-ленинската идеология) се стига дори до крайности като *култ към личността*, с което се означават изключително големите ѝ заслуги.

Темпорални аспекти на оценката на историческата личност

От гледна точка на темпоралните характеристики за изследване на историческата личност, съществуват два отделни плана за оценка. Първият план е т.нар. *тясно-историческо*, при който се разглежда „реалният живот” и действията в съвременността на личността. Вторият план е широко-историческият (*постмортем*)³, когато делото на личността е останало в миналото и е изправено пред оценката на поколенията. Квалифицирането на една личност като историческа най-често се дава за нейната политическа дейност и за мащабите ѝ, а значимостта ѝ се разпознава в непреходността на идеите ѝ и техния принос в разстоянието на поне един век. Историческата личност е *особена еманация на човека и обществото*, която придобива *трансисторически характер*⁴, т.е. личността придобива универсални характеристики.

¹ Каприев, Г. (2014). Личност? Ипостас и енергии. *Византийски етюди*, с. 53.

² Маринова-Христиди, Р. (2011). Ролята на Константинос Караманлис в най-новата гръцка история. *Исторически личности и идеи. Сб. в чест на 60-годишния юбилей на проф. Искра Баева*, с. 146.

³ Баева, И. (2003). Г. Димитров - поглед от началото на 21 век. *Г. Димитров - между възхвалата и отрицанието*, с. 149.

⁴ Мизов, Н. (2003). Г. Димитров през погледа на философа. *Г. Димитров - между възхвалата и отрицанието*, с. 172.

Връзката памет-забравя

Съществува още един аспект в характеристиката на личността. Това е паметта за личността или забравата за личността. Ако личността бъде запомнена от поколенията, то тя несъмнено се превръща в историческа личност¹. И обратното, ако дадена личност бъде забравена, а нейните идеи и дела не бъдат оценени, не оставят траен отпечатък върху историята, тя се превръща в обикновен индивид или дори в *неисторическа личност*.

Редно е да се отбележи, че в зависимост от съответната политическа конюнктура оценката и преоценката за ролята на дадена личност в съвременността или в миналото, може да мине през различни етапи. В една епоха тази личност може да бъде възхвалявана, а в друга – отричана и/или забранена. Това показва, че личностите не могат да имат „запазено място“ в историята.

Ако бъде направено обобщение на направените по-горе теоретични пояснения, може да се открие йерархичната последователност в следната градация: личност/ обществена личност, историческа (велика/забележителна) личност, герой, боготворена и идеализирана личност. Като тук приносът на всяка личност може да бъде ситуирана и на географски принцип, съответно с местно, национално, регионално или световно значение.

Връзката личност – общество – исторически процес

Съществуват различни европейски и американски школи от XIX и XX век, които отдават в различна степен важност на *личността*, на обществото (коллектива) и на контекста (конюнктурата) за развитието на историческите процеси. Това е причината **често да бъде задаван въпросът човекът/личността ли прави историята или историята прави човека/личността?**

При разглеждането на *личността* в исторически план се открояват две основни нейни проявления: личният живот и социалната (обществената) дейност. Ето защо за оценката на личността е важен социалният фактор, влиянието на обществената среда върху живота и дейността ѝ. Поради това личността в историята се разглежда от две гледни точки: като фактор за обществените процеси и като зависима от историческия контекст величина. Тези две различни позиции се преплитат и затова е важно ролята на отделната личност да може да бъде съпоставена с тази на другите хора от същата епоха и така да се съизмерят мащабите и значимостта ѝ². Именно в тази равнина някои

¹ Днес често се среща опити за своеобразно класиране на историческите личности по значимостта им за родната или световната история. Съществуват както проучвания сред професионални историци, публикации за широките социални среди, така и телевизионни кампании. Вж. Анкетно проучване "Историци за историята", проведена на 23-24 ноември 2005 г. в Института по история при БАН, София. Вж. „100-те най-известни българи“. Телевизионната анкета на Българската национална телевизия „Великите българи“ от 2007 г.

² Често историците правят сравнителен анализ на личности и най-вече на владетели със сходни политически и институционални функции от определена епоха. Вж. Ангелов, П. Ролята на средновековния български владетел в дипломацията (с. 9-15); Първев, И. Личността на Хабсбургския пълководец в балканските военни кампании 1689-1739 г. (с. 25-40); Митев, П. Опит за личностен портрет

изследователи виждат съпоставянето на живота и делата на личността само с нейните съвременници като се избягва сравнение с личности от предходни епохи и такива, живели по-късно¹.

Личен живот и социална (обществена) дейност на личността

Личният живот се разкрива чрез биографичните изследвания, които включват *разказ за живота, ценностите, присъщи на личността, примери на поведение и набор от дела, разкриващи личностното израстване, значимостта и изключителността ѝ*². Личният живот може да бъде разкрит чрез мемоари или спомени на съвременници, докато обществената дейност позволява да се реконструира чрез архивни документи и записани сведения от епохата. Най-достоверният път за изграждане на пълна картина за личността е съчетаването и на двата вида извори.

Водещата роля на личността за историческите процеси

Според т.нар. субективистко течение се отдава водеща роля на личността за развитието на историческия процес, пред тази на обществото (колектива) или пък на случайни или закономерни исторически явления.

Думите на историка Георги Марков са показателни, че „един факт не може да промени хода [на историята], но една навреме и на място родена личност – [може], и то за дълго.”³

В съвременната българска историческа наука е лансирана идеята за *очовчаването* на историята. Предложен в противовес на преобладаващите изследвания на базата на политическия и на социално-икономическия детерминизъм, този научен подход поставя акцент върху хората (личностите) и *представянето на историята като резултат от свободно проявената воля на отделните хора* [синоним на личностите - бел. моя] и *общества в един многовариантен свят*⁴. Има и изследователи, според които *историята е наука за променящият се във времето човек*⁵, но човекът от т.нар. „първи план”. Това са предимно представители на управляващите и политическите прослойки, героите, хората с *индивидуален отпечатък*, докато масата от обществото и *безименните участници остават като фон на историческите събития*. Много рядко се отдава

на османските владетели през XVIII век (с. 41-47). – В: Личността в историческото развитие. Сборник с доклади от научна конференция в Кюстендил. 1994.

¹ Мизов, Н. (2003). Г. Димитров през погледа на философа. *Г. Димитров - между възхвалата и отрицанието*, с. 172.

² Поппетров, Н. (2011). Старата матрица на личността в глобализиращото се общество (парафактори и биографии). *Исторически личности и идеи. Сб. в чест на 60-годишния юбилей на проф. Искра Баева*, с. 15

³ Марков, Г. (2006). За философското осмисляне на миналото. *Историческата наука в България - състояние и перспективи. Материали от Кръглата маса по повод Анкетното проучване “Историци за историята”, проведена на 23-24 ноември 2005 г. в Института по история при БАН, София*, с. 48

⁴ Стоянов, Л. (2002). Мисли за историята като наука, образование и просвета. *Историята като наука, образование и професия*, с. 12.

⁵ Гарабедян, А. (2002). Историческата наука днес и ролята на историка. *Историята Като Наука, Образование И Професия*, с. 31.

значение на факта, че всъщност връзката между хората (личностите) формират обществото и пораждат историческите процеси.

Теорията за великите личности/героите

Теорията за великите личности засилва ролята на субективния фактор. Тя се появява през 40-те години на XIX в., като отрежда водещо значение на личността за развитието на историческите процеси, благодарение на нейните качества и умения. Тази теория се свързва с името на историка Томас Карлайл в книгата му *За героите, култа към героите и героичното в историята*¹. Според Т. Карлайл *историята на света не е нищо друго освен биография на велики личности*. Сходна е концепцията и на американския философ Дж. Хърбърт Мийд, който пише, че *историята не е нищо друго освен биография, серия от биографии*². В подкрепа на тази теория е и позицията на американския философ от средата на XX век Сидни Хук³, според когото героят има първостепенна роля за историята. Сходно е и мнението на Леонид Гринин. Според него *благодарение на своите лични качества, или на шанса, или на социалното си положение, или на особеностите на епохата, една личност със самия факт на съществуването си, чрез своите идеи или действия (или бездействие), пряко или непряко, приживе или след смъртта си може да има такова влияние върху своето собствено или друго общество; влияние, което може да бъде оценено като значително, тъй като той е оставил забележима следа (положителна, отрицателна или двойствена) в историята и в по-нататъшното развитие на обществото*⁴.

Внимание на ролята на великите личности се отделя и в лявата историография, където тези личности *служат за прогреса на обществото като отговарят на изискванията на определена обществена класа*. Тези личности се издигат в култ, достигащ до тяхното боготворене⁵.

Великите личности като част от историческата конюнктура

Теорията, която въвежда английският философ Хърбърт Спенсър от 60-те години на XX век, разглежда великите личности като резултат на взаимовръзката им с общественото развитие и контекста, в който са се родили и живели. В подкрепа на това твърдение е и съвременният български историк Георги Марков, според когото героите са такива според времето и епохата, в която живеят⁶. И редица съвременни български изследователи възприемат именно тази теза, че *великите личности се раждат в бурни, преломни епохи*, а историческото им значение се определя от това, до каква степен те са *изразители на по-прогресивен*

¹ Цит. по Торо, Х. Д. (1995). Томас Карлайл и неговите трудове. *Език и литература*, 3, с. 35.

² Дж. Хърбърт Мийд (1863-1931) вж. Мийд, Джордж Хърбърт. (1997) *Разум, Аз & общество* : От позицията на един социален бихевиорист.

³ Sidney Hook. (1950) *The Hero in History*, New York: Humanities Press, p. 67.

⁴ Grinin, Leonid. (2010) *The Role of an Individual in History: A Reconsideration. Social Evolution & History*, Vol. 9 No. 2 (pp. 95–136). p. 116-117.

⁵ Николов, Х. (1955). *За ролята на народните маси и на личността в историята*. София, с. 28

⁶ Марков, Г. (2013). Епохата ражда героите. *Родинопознание*, 3-4(18), 11–28.

обществен идеал и в каква степен чрез делата си го налагат като тенденция в развитието на обществото¹.

Личността и връзката ѝ с народа

Немските историци от края на XIX век и Карл Лампрехт, като техен представител, използват т.нар. универсален подход, при който ролята за развитие на историческия процес се определя не толкова от личността, а от историческата конюнктура. Според К. Лампрехт *общите исторически условия са по-силни и от най-силните личности*². От края на XIX в. във френските леви научни среди се появява сходна универсална еволюционистка концепция, според която важни са „бавните движения на икономическите и социални процеси“, водещата роля на личностите се пренебрегва. От тази теория не се отдалечава и руският философ Г. Плеханов³, който пише, че „историята се прави от хората и затова деятелността на личностите не може да няма значение в нея“⁴, но сам той не ѝ отдава водеща роля. Като част от това идейно течение може да се причисли и мнението, според което ролята на колектива и на *народните маси* за историческия процес надминава тази на отделната личност. Именно такива са и левите възгледи, наложили се в българската историография от втората половина на XX век⁵, в която не личността е *двигател* и *творец* на историята, а народът. Личностите са само следствие от историческите закономерности, на които е предоставена възможност за изява след заемане на определен политически пост и то в името на народа. Едновременно с това се смята, че личността е *човек от народа*, а той пък е сбор от личности (хора). Въпреки това човекът си остава „*малък*“ *пред ролята на партията и на народните движения*⁶. Според тази идеология съществуването и ролята на великите личности е да *служат на обществения прогрес*⁷. Според левите убеждения, колкото и изключителна да бъде една личност, тя не може да промени историческия процес, ако предпоставките на общественото състояние и на народа не го предопределят.

¹ Гъркова, В. (1994). Проекцията на личността в идейните концепции на новото време. *Личността в историята. Сборник с доклади и съобщения от Конференция в Кюстендил.*, с. 16.

² Цит. по Плеханов, А. К. (псевдоним на Г. (1899). Ролята на личността в историята. *Новото направление на историческата наука (научен сборник)*, с. 79.

³ Под псевдонима А. Кирсанов. Вж. Плеханов, Г. (1899). *Новото направление на историческата наука (научен сборник)* (превод Г. Бакалов). Варна.

⁴ Плеханов, Г. (1899). *Ролята на личността в историята.* – В: *Новото направление на историческата наука (научен сборник)*. (Стефан Георгиев и Сие). Варна, с. 76.

⁵ Вж. Николов, Хр. (1955) *За ролята на народните маси и на личността в историята.* Ангелов, С. (1956). *Ролята на народните маси и личността в общественото развитие.*

⁶ Баева, И. (1994). Понятието „личност“ при Социализма. *Личността в историческото развитие. Сборник с доклади от научна конференция в Кюстендил*, с. 85.

⁷ Ангелов, С. (1956). *Ролята на народните маси и личността в общественото развитие*, с. 33.

Личност и общество

Търсенето на един по-умерен и синтезен подход може да се открие в думите на Хенри Джеймс, който пише, че *идеите са наистина сила. Безкрайна е също мощта на личността. Съюзът между двете винаги прави историята*¹.

Американският социолог от XX век Чарлз Р. Милз смята, че в обществените отношения взаимовръзката между човека и историческите събития е пропорционална и те трябва да се разглеждат заедно. Той пише, че *животът на индивида [използва го като синоним на човек/ личност – бел. моя] и ходът на историята на обществото не може да се разберат по отделно, без постиженията на едното и другото заедно*².

Специфичен научно-теоретичен възглед представя съвременният български историк Николай Поппетров, според когото съществуват *парафактори*³, оказващи влияние не само за живота на личността, но и на оценката за нея от поколенията и в историческата наука. Това са родството, произходът (принадлежността към определена общност), локалната солидарност, познанството, интересът и партийната принадлежност⁴.

Най-точната оценка за личността в историята е при т.нар. синтезен (комплексен, интегрален) анализ, при който се отчитат различните фактори и условия на влияние, внасят се нюанси при оценката и се избягват суперлативи, крайните контрасти и едностранните характеристики. По този начин ще се постигне оптимална и обективна реконструкция на образа на личността в историята. В резултат на това може да се заключи, че личността не е двигател, а по-скоро катализатор на историческите процеси в обществен контекст. Личността в модерното общество се явява индикатор за наличието или отсъствието на определено явление и маркира посоката на неговото развитие.

¹ Цит по Поппетров, Н. (2011). Старата матрица на личността в глобализиращото се общество (парафактори и биографии). *Исторически личности и идеи. Сб. в чест на 60-годишния юбилей на проф. Искра Баева*, с. 17.

² Милз, Ч. Р. (2002). Либерализмът. *Култура*, 16(36), 3.

³ Поппетров, Н. (2011). Старата матрица на личността в глобализиращото се общество (парафактори и биографии). *Исторически личности и идеи. Сб. в чест на 60-годишния юбилей на проф. Искра Баева*, с. 15.

⁴ В статията е констатирано наблюдение отнасящо се преди всичко до партийната принадлежност към Българската комунистическа партия през периода на социализма.